

**ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՉԱՐԳԱՑՄԱՆ
ԵՎ ՆՈՐԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ԱՉԳԱՅԻՆ ԿԵՆՏՐՈՆ**

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ

ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ

10-ՐԴ ԴԱՍԱՐԱՆ

Նյութեր աշակերտների համար

ԼԻԼԻԹ ՄԿՐՏՉՅԱՆ

2021

ՄՈԴՈՒԼ 2.

ՀԻՆ ԱՐԵՎԵԼՔԻ ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ (8 ժամ)

Հիմնական հասկացություն	Երկրորդ մակարդակի հասկացություն	Ընդհանրական խաչվող հասկացություններ
<i>փոփոխություն</i>	Համակարգ Անհատ	Կողմնորոշում ժամանակի և տարածության մեջ Անհատական և մշակութային արտահայտում

ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

1. Որո՞նք են հնագույն քաղաքակրթությունները և ինչ պետական համակարգեր գիտես: Որո՞նք են պահպանված համանուն պետություններն այսօր:
2. Ինչպե՞ս է ընթանում պետական համակարգերի ձևավորման և փոփոխման գործընթացը:
3. Որքանո՞վ են հին քաղաքակրթություններն արդի պետությունների նախատիպը դարձել:

ՏԵՐՄԻՆՆԵՐ

Համակարգ... լրացրու, թե ի՞նչ նոր տերմիններ սովորեցիր այս բաժինն ուսումնասիրելուց հետո...

ՎԵՐՋՆԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐ

- **Գիտելիք**

10.2.1 Կհետազոտի հին արևելյան հասարակությունների ձևավորման և զարգացման գործընթացները, կհամեմատի և կհամադրի այդ հասարակությունները, կարժևորի դրանց ազդեցությունը համաշխարհային պատմական արդի գործընթացների վրա:

- **Արժեհամակարգ- համակարգվածություն**

10.2.2 Կհետազոտի այն համակարգերը, որոնք ձևավորվեցին հին արևելյան հասարակություններում: Կձևավորի համակողմանի գիտելիք *համակարգ* հասկացության վերաբերյալ:

- **Հմտություն-ստեղծագործություն**

10.2.3 Կհետազոտի հին արևելյան հասարակությունների վերաբերյալ զանազան պատմական աղբյուրներ՝ ձևավորելով ստեղծագործական հմտություն:

- **Գործունեություն**

10.2.4 Կուսումնասիրի իր համայնքը՝ փաստերով հիմնավորելով այն երևույթները, որոնք առկա են իր համայնքում և առնչություններ ունեն հին արևելյան հասարակությունների համակարգի հետ:

Թեմաներ

1. Հին եգիպտական քաղաքակրթությունը: Քաղաքակրթական ձեռքբերումները և արդի հիմնախնդիրները:
2. Հին Միջագետքի քաղաքակրթությունը (Ք.ճ.ա. IV հազարամյակ - Ք.ճ.ա. 539 թ.), քաղաքակրթական ձեռքբերումները, և արդի հիմնախնդիրները:
3. Իրանական բարձրավանդակի պետությունները: Աքեմենյան աշխարհակալ տերությունը:
4. Փոքր Ասիայի, Արևելամիջերկրածովյան երկրների և Հայկական լեռնաշխարհի հնագույն քաղաքակրթությունները, քաղաքակրթական ձեռքբերումները:
5. Հին Չինաստանի քաղաքակրթությունը, քաղաքակրթական ձեռքբերումները և արդի հիմնախնդիրները:
6. Հին Հնդկաստանի քաղաքակրթությունը, քաղաքակրթական ձեռքբերումները և արդի հիմնախնդիրները:

Հեղադարձ կապ:

10-րդ դասարանի դասագիրք (հումանիտար հոսք), էջ 13-42:

10-րդ դասարանի դասագիրք (ընդհանուր և բնագիտամաթեմատիկական հոսք), էջ 7-21:

**Հին Եգիպտական Քաղաքակրթութիւնը: Քաղաքակրթական
Ձեռքբերումները ԵՎ Արդի Հիմնահետազոտումները:**

Հանձնարարություն 1. ստեղծագործական մտքի զարգացում

Այժմ Դու հանդես ես գալիս հետախույզի դերում, ով պատրաստվում է հետաքննել Հին Եգիպտոսի պատմության առեղծվածը: Քո ձեռքի տակ կան Եգիպտական քաղաքակրթության ձեռքբերումների մի քանի նկարներ, որոնց զննման և քննման հիման վրա Դու պետք է տաս քո եզրակացությունն այդ քաղաքակրթության վերաբերյալ: Քո ձեռքի տակ եղած աղբյուրների մի մասն առաջնային են, մյուս մասը՝ երկրորդային: Յուրաքանչյուր հետևության համար հղում տուր որևէ աղբյուրի և հիմնավորիր քո եզրակացությունը: Ուսումնասիրած դասի և նյութերի հիման վրա գրիր մեկ էջանոց եզրակացություն Հին Եգիպտական քաղաքակրթության վերաբերյալ:

Ստորև ներկայացված նկարներից զատ ներկայացրու նաև քո տարբերակը. . .

Նկ. 1 Ռազմական մարտակառք

Նկ. 2 Քեոպսի բուրգը

Նկ. 3 Թութանհամոնի դիմակը

Նկ. 4. Դամբարանի պատի պատկեր

Օրինակ.

Նկ. 3-ը՝ Թութանհամոնի դիմակը՝ առաջնային աղբյուր է: Դիմակը թերևս պատրաստված է ոսկուց և հնուտ կերպով ներկայացված է մարդու դիմագծերը, գլխի մասերը, օրինակ՝ ականջները: Կարող եմ եզրակացնել, որ Հին Եգիպտոսի արվեստը բավականաին զարգացած է եղել:

Հանձնարարություն 2.

Հույն պատմիչ Հերոդոտոսը կարծում էր, որ եգիպտացի կանայք յուրօրինակ են ի տարբերություն հույն կանանց: Տես նրա կարծիքը ստորև.

... Եգիպտացիների վարքերն ու սովորությունները լիովին տարբերվում էին մարդկությանը հայտնի վարքերից ու սովորություններից. . . . Օրինակ, կանայք գնում էին շուկա և աշխատում առևտրի բնագավառում, մինչդեռ տղանարդիկ մնում էին տանը և մանածագործությամբ զբաղվում. . . տղամարդիկ Եգիպտոսում բեռը տանում էին իրենց գլխի վրա, իսկ կանայք՝ ուսերի. . . կինը ջուրը փոխանցում էր ոտքերի վրա կանգնած, տղամարդը՝ նստած վիճակում. . . որդիները եթե չցանկանան կարող են չօգնել իրենց ծնողներին, իսկ աղջիկները պարտավոր են այդ անել: (Հեր. գիրք II, 35):

Ի՞նչ ես կարծում, ի՞նչն է ապշեցրել Հերոդոտոսին. Կնոջ գործունեության ի՞նչ նմանություններ և տարբեր կան քո հասարակության մեջ, հիմնավորիր պատասխանդ օրինակներով:

Հանձնարարություն 3.

Միջառարկայական կապեր. աշխարհագրություն

Նկար 4-ը առաջնային աղբյուր է, այն պատկերված է Հին եգիպտական դամաբարներից մեկի պատին: Դիտելով նկարը և վերլուծելով մարդկանց հագուստը, քո կարծիքով ի՞նչ եղանակային պայմաններ են եղել Եգիպտոսում:

**ՀԻՆ ՄԻՋԱԳԵՏՔԻ ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆԸ
(Ք.Ծ.Ա. IV ՀԱԶԱՐԱՄՅԱԿ - Ք.Ծ.Ա. 539 Թ.), ՔԱՂԱՔԱԿՐԹԱԿԱՆ ՁԵՌՔԲԵՐՈՒՄՆԵՐԸ
ԵՎ ԱՐԴԻ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ:**

Հանձնարարություն 1.

Ստորև տրված են Համուրապի օրենքներից օրինակներ: Ընթերցի՛ր այդ օրենքները և դրա վերաբերյալ ներկայացված պնդումները: Ստորև տրված աղյուսակի համապատասխան բաժնում գրիր քո տեսակետը տրված երկու պնդումների վերաբերյալ: Հիմնավորիր պատասխանդ օրինակներով:

Պնդում 1

Միայն նման խիստ օրենքների միջոցով կարելի էր հաստատել կարգ ու կանոն Համուրապի ընդարձակ պետության մեջ, ուստի այս օրենքները խիստ անհրաժեշտություն էին:

Պնդում 2

Համուրապի օրենքները առավելություն էին տալիս հարուստ մարդկանց աղքատների նկատմամբ և տղամարդկանց՝ կնոջ իրավունքների նկատմամբ:

Համուրապի օրենքները

- Եթե մարդը գողանա տաճարի կամ թագավորի գույքը, նրան պետք է սպանել, ով կընդունի գողացած գույքը, նույնպես պետք է սպանել:
- Եթե մարդը գողանա ստրուկին կամ ստրկուհուն, նրան պետք է սպանել:
- Եթե մարդը թաքցնի փախած ստրուկին, նրան պետք է սպանել:
- Եթե մեկը կտրի ստրուկի խարանը, նրա մատները պետք է կտրել:
- Եթե մարդը սպանի ուրիշի ստրուկին, նա պետք է ստրուկի դիմաց տա ստրուկ:
- Եթե մարդը սպանի ուրիշի եզը, նա պետք է եզան դիմաց տա եզ:
- Եթե մարդը ունի պարտք, նրա կինը, որդին կամ դուստրը պետք է 3 տարի ստրկության մեջ լինեն, չորրորդ տարում նրանց պետք է ազատ արձակեն:
- Եթե մարդն իր հավասարին ապտակի, նա պետք է վճարի տուգանք:
- Եթե մարդը ապտակի իրենից բարձրին (այսինքն մեծատոհմիկ աստիճանավորի, քրմին), պետք է նրան 60 անգամ հարվածել եզան կաշվից պատրաստած մտրակով»:

Լիովին համաձայն եմ այս պնդման հետ, հիմնավորումը հետևյալ օրինակն է. . .	Լիովին համաձայն չեմ այս պնդման հետ, հիմնավորումը հետևյալ օրինակն է. . .
Պնդում 1	Պնդում 1
Պնդում 2	Պնդում 2

**ԻՐԱՆԱԿԱՆ ԲԱՐՁՐԱՎԱՆԴԱԿԻ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ: ԱՔԵՄԵՆՅԱՆ
ԱՇԽԱՐՀԱԿԱԼ ՏԵՐՈՒԹՅՈՒՆԸ:**

Աղբյուրի վերլուծություն

**Մեկ տիրակալ, երեք աղբյուր
(տեքստեր վերլուծելու հմտություն)**

Կյուրոս Մեծը կառավարել է Ք.ժ.ա 559-ից մինչև 530 թթ.: Թագավորության կառուցման և կառավարման իր հմտությունների պատճառով Պարսից կայսրությունը մեծացավ նույնիսկ նրա մահից հետո և դարձավ ամենամեծը, որ աշխարհը երբևէ ճանաչեց: Ընկերոջ հետ կարդացեք Կյուրոսի մասին այս երեք շատ տարբեր տեքստերը: Յուրաքանչյուրն իր ձևով ներկայացնում է նրան որպես օրինակելի տիրակալ: Քննարկեք ձեր կողքի ընկերոջ հետ՝ ի՞նչ է ասվում յուրաքանչյուր տեքստում: Ուշադրություն դարձրեք հետևյալ հարցերին.

1. Առաջինը, երբ նա նվաճեց Բաբելոնը Ք.ժ.ա 539: Այն նկարագրում է նրա պահվածքը, նվաճածին ընդունելությունը և տեղական աստվածների աջակցությունը:
2. Երկրորդը Եգրայի գրքից բիբլիական մեջբերում է անորոշ ամսաթվից, բայց, հավանաբար, որը Աստվածային աջակցություն է ցուցաբերում «Իսրայելի Տեր Աստծոն»:
3. Կյուրոսի նկարագրությունն է որպես նվաճող և հումանիստ, գրված է Քսենոփոնի կողմից, որ չորրորդ դարի հույն պատմիչ Քսենոֆոնը իրականում կռվում էր պարսիկների դեմ, և չնայած այն հանգամանքին, որ պարսիկները նրա թշնամիներն էին, նա մեծապես հիանում էր Կյուրոսով:

Ինչո՞ւ է Կյուրոսը հայտնի որպես օրինակելի թագավոր: Ձեր կողքի ընկերոջ հետ օգտագործեք աշխատանքային թերթը՝ (տեսորը) նկարագրելու բոլոր հեղինակների կողմից նշված Կյուրոսի դրական հատկանիշները: (Փորձեք նույնականացնել Կյուրոսի նման հատկանիշները, նույնիսկ եթե դրանք ճիշտ նույն կերպ չեն նկարագրվում:) Այնուհետև քննարկեք այն հատկանիշները, որոնք առանձնահատուկ են յուրաքանչյուր հեղինակի համար:

Համեմատեք	Հակադրեք
Բացահայտեք և նկարագրեք Կյուրոսի առնվազն մեկ դրական հատկանիշ, որպես բոլոր հեղինակների կողմից նշված լավ առաջնորդ:	Բացահայտեք Կյուրոսի մասին առնվազն մեկ գաղափար, որպես կառավարիչ, որը հատուկ է միայն այս հեղինակի համար:
Կյուրոս	Կյուրոս
Էզրա	Էզրա
Քսենոփոն	Քսենոփոն

Աղբյուր 1.

Կյուրոսի հրովարտակը հայտնաբերվել է Բաբելոնում, Իրաք. այժմ գտնվում է Բրիտանական թանգարանում (տողեր 20-34):

20) Ես Կյուրոսն եմ, տիեզերքի թագավորը, Մեծ թագավորը, հզոր թագավորը, Բաբելոնի թագավորը, Սուների և Աքքադի թագավորը, աշխարհի չորս քառորդի թագավորը,

21) Կամբիսի որդին, Մեծ թագավորը, Անշան քաղաքի թագավորը, Կյուրոսի թոռը, Թեիսպիս քաղաքի ժառանգը...

24) Իմ հսկայական զորքերը խաղաղ ճանապարհ էին անցնում Բաբելոնում, և ամբողջ Շումերն ու Աքքադը վախենալու ոչինչ չունեին:

25) Ես ապահովեցի Բաբելոն քաղաքի և նրա բոլոր սրբավայրերի *անվտանգությունը*: Ինչ վերաբերում է Բաբելոնի այն բնակչությանը, որը կարծես առանց աստվածային մտադրության դիմացավ լծին:

26) Նրանք հոգնած էին, Ես հանգստացրեցի նրանց: Ես ազատեցի նրանց կապանքներից (?): Մարդուկը (աստված, ով օգնեց Կյուրոսին), մեծ տերը, ուրախացավ իմ բարի գործերով,

27) Եվ նա քաղցր օրհնությամբ արտասանեց իմ՝ Կյուրոսի անունը, իրենից վախեցող թագավորի և Կամբիսեսի, իմ որդու և իմ ամբողջ զորքերի անունները,

28) Որպեսզի մենք կարողանանք երջանիկ ապրել նրա ներկայությամբ, բարեկեցությամբ, Նրա բարձր հրամանով՝ բոլոր թագավորները, ովքեր նստած են գահերին,

29) ամեն քառյակից՝ Վերին ծովից մինչև Ստորին ծով, նրանք, ովքեր բնակվում են հեռավոր շրջաններում և Ամուրրու երկրի թագավորություններում, որոնք ապրում են վրաններում, բոլորը,

30) բերեցին իրենց ծանր տուրքը Շուաննա (Բաբելոն) և համբուրեցին իմ ոտքերը: Շուաննայից ես հետ ուղարկեցի իրենց տեղերը՝ Աշուր և Սուսա քաղաքներ,

31) Աքքադ, Էշնուննայի երկիր, Մետուրնու քաղաք, Դեր, մինչև Գուտի երկրի սահմանը՝ Տիգրիս գետի այն սրբավայրերը, որոնց սրբությունները նախկինում քանդվել էին,

32) այնտեղ ապրող աստվածները և նրանց համար մշտական սրբավայրեր ստեղծեցին: Ես հավաքեցի նրանց բոլոր մարդկանց և վերադարձրի նրանց իրենց բնակավայրերը,

33) և Շումեր և Աքքադ երկրի աստվածները, որոնք Նաբոնիդուսը աստվածների տիրոջ կատաղության պատճառով, բերել էր Շուաննա՝ մեծ տեր Լերդուկի հրամանով,

34) Ես նրանց անվնաս վերադարձրի իրենց խցերը՝ իրենց երջանկացնող սրբավայրերում...

Աղբյուր 2. Աստվածաշունչ (Եզեկիլ. 1.4-4)

1) Պարսկաստանի Կյուրոս թագավորի առաջին տարում, Երեմիայի ասած Տիրոջ խոսքը կատարելու համար, Տերը շարժեց Պարսկաստանի Կյուրոս թագավորի սիրտը՝ հայտարարություն անելու իր ողջ տարածքում և գրավոր գրելու այն.

2) «Ահա թե ինչ է ասում Պարսկաստանի Կյուրոս թագավորը. «Տերը՝ երկնքի Աստվածը, ինձ տվեց երկրի բոլոր թագավորությունները, և նա հանձնարարեց ինձ տաճար կառուցել իր համար Երուսաղեմում՝ Հուդայում:

3) Ձեր մեջ եղած ցանկացած մարդ կարող է բարձրանալ Երուսաղեմ Հուդայում և կառուցել Եհովայի՝ Իսրայելի Աստծո տաճարը, Աստված, որը Երուսաղեմում է, և նրանց Աստվածը նրանց հետ լինի:

4) Եվ ցանկացած վայրում, որտեղ այժմ կարող են ապրել վերապրողները, մարդիկ պետք է նրանց արծաթ և ոսկի, ապրանքներ, անասուններ և կամքի նվիրատվություններ մատուցեն Երուսաղեմի Աստծո տաճարի համար»:

Աղբյուր 3. Քսենոփոն, Կյուրոպեդիա

(Գիրք 5, գլուխ 3, տողեր 46–47)

46) Այսպիսով, սպաները գնացին իրենց տեղերը, իսկ նրանք գնում, խոսում էին Կյուրոսի մասին, թե ինչ հրաշալի հիշողություն ուներ նա՝ հիշելով, թե ինչ պաշտոնի նշանակել յուրաքանչյուր սպայի:

47) Փաստն այն էր, որ Կյուրոսը հատուկ ջանքեր էր գործադրում դրա համար: Նրան տարօրինակ թվաց, որ սովորական մեխանիկը կարող էր իմանալ իր բոլոր գործիքների, իսկ բժիշկը՝ իր բոլոր գործիքների անունները, բայց իրականում այնքան պարզամիտ լինեք, որ չկարողանար նշել իր սպաների անունները, որոնցից նա կախված էր ամեն անգամ, երբ ցանկանում էր գրավել ինչ-որ կետ, կամ ամրապնդել իր պաշտոնը, կամ՝ խիզախություն և սարսափ ներշնչել: Ավելին, նրան միայն քաղաքավարի թվաց այն հանգամանքը, երբ

անունով դիմեց մի մարդու, երբ ցանկանում էր մեծարել նրան: (Գիրք 7, գլուխ 5, տող 76) [Cyrus]:

«Մենք պետք է հետևենք ինքներս մեզ, մենք չպետք է հանձնվենք օրվա քաղցրությանը: Հոյակապ աշխատանք է, կարծում եմ, կայսրություն հիմնելը, բայց շատ ավելի մեծ՝ այն ապահով պահելը: Այն գրավելը կարող է լինել միայն համարձակության պտուղ, բայց պահելն անհնար է առանց ինքնատիրապետման և անվերջ խնամքի»:

(Գիրք 8, գլուխ 2, տողեր 1-3):

1) Սկզբում նա [Կյուրոսը] չկորցրեց բարություն անելու կարողությունը, որտեղ կարող էր անել, համոզված լինելով, որ ինչպես հեշտ չէ սիրել մեզ աստղներին, այնպես էլ հազիվ թե հնարավոր լինի թշնամանք զգալ մեզ սիրողների և մեզ բարի երթ կամեցողների հանդեպ:

2) Քանի դեռ նա զուրկ էր իր հարստությամբ օգուտ տալու իրավունքից, այն ամենն, ինչ նա կարող էր անել, իր զինվորների և ընկերների հանդեպ հոգատարությունն ու խնամքն էր, իր ուշադրությունը նրանց ուրախությանը և վշտերին: *Բայց երբ եկավ հարստության նվերների ժամանակը, նա հասկացավ, որ դա բոլորից է Մարդու և մարդու միջև եղած բարությունը չի գալիս ավելի բնական շնորհով, քան մտի և խմիչքի պարզևները:*

3) Ըստ այդմ, նա պայմանավորվեց, որ ամեն օր պետք է իր սեղանը բացվի բազմաթիվ հյուրերի համար ճիշտ այնպես, ինչպես իր համար է բացվում և այն ամենն, ինչ դրված էր սեղանին, հյուրասիրությունից հետո ուղարկվի իր բացակա ընկերներին՝ ի նշան սիրո և հիշատակի:

ՄՈԴՈՒԼ 3.

ԱՆՏԻԿ ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ (8 ժամ)

Հիմնական հասկացություն	Երկրորդ մակարդակի հասկացություն	Ընդհանրական խաչվող հասկացություններ
գործալ փոխազդեցություն	Կառավարում Նորարարություն	Անհատական և մշակութային արտահայտում

ՎԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

1. Որո՞նք են անտիկ քաղաքակրթությունների ձեռքբերումները: Ինչպե՞ս է հունական և հռոմեական քաղաքակրթությունները փոփոխվել ժամանակի ընթացքում:
2. Ի՞նչ գործոններ են ընկած տարբեր քաղաքակրթությունների ձևավորման և զարգացման հիմքում:
3. Արդյո՞ք անհրաժեշտ է անտիկ քաղաքակրթությունները ուսումնասիրել մեր օրերում:

ՏԵՐՄԻՆՆԵՐ

Համակարգ... լրացրու, թե ի՞նչ նոր տերմիններ սովորեցիր այս բաժինն ուսումնասիրելուց հետո...

ՎԵՐՋՆԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐ

• **Գիտելիք**

10.3.1 Կմեկնաբանի Հին հունական և հռոմեական քաղաքակրթությունների ձևավորման ու զարգացման նախադրյալները, ընթացքը, կվերլուծի Հին հունական և հռոմեական քաղաքակրթությունների ձևավորման և զարգացման օրինաչափություններն ու առանձնահատկությունները, արդի աշխարհում նրանց թողած ազդեցությունները: Կհամեմատի ու կհամադրի Հին արևելյան անհետացած և գոյատևող քաղաքակրթությունները Հին հունական և հռոմեական քաղաքակրթությունների հետ, ինչպես նաև Հին հունական և հռոմեական քաղաքակրթությունները միմյանց հետ, կբացահայտի օրինաչափություններն ու առանձնահատկությունները:

• **Արժեհամակարգ-հնարամտություն**

10.3.2 Կհետազոտի անտիկ քաղաքակրթությունների հնարամիտ ձեռքբերումները, որոնք նպաստում էին այդ հասարակությունների արագ զարգացմանը:

• **Հմտություն-հետազոտություն**

10.3.3 Հետազոտելով զանազան պատմական մեդիա աղբյուրներ՝ կձևավորի հետազոտական հմտություններ:

• **Գործողություն**

10.3.4 Ուսումնասիրելով իր համայնքը՝ կմեկնաբանի անտիկ հասարակությունների թողած ազդեցությունն այդ համայնքի վրա:

Թեմաներ

1. Քաղաք-պետությունների հասարակությունները և ժողովրդավարության դրսևորումները Հին Հունաստանում:
2. Հույն փիլիսոփաների գաղափարները՝ հասարակության զարգացման միջոց:
3. Պելոպոնեսյան պատերազմները. քաղաքակրթական ճգնաժամը Հին Հունաստանում:
4. Հելլենիստական մշակույթի ազդեցությունը արևելյան հասարակությունների վրա:
5. Հռոմեական հասարակության զարգացման փուլերը. «Հռոմեական աշխարհ»-ի գաղափարը:
6. Քրիստոնեության տարածումը Հռոմում. հասարակության կերպափոխումը:
7. Հունահռոմեական քաղաքակրթության ազդեցությունը. միջնադարից մինչև մեր օրեր:
Հետադարձ կապ:

10-րդ դասարանի դասագիրք (հունանիտար հոսք), էջ 47-113:

10-րդ դասարանի դասագիրք (ընդհանուր և բնագիտամաթեմատիկական հոսք), էջ 24-65:

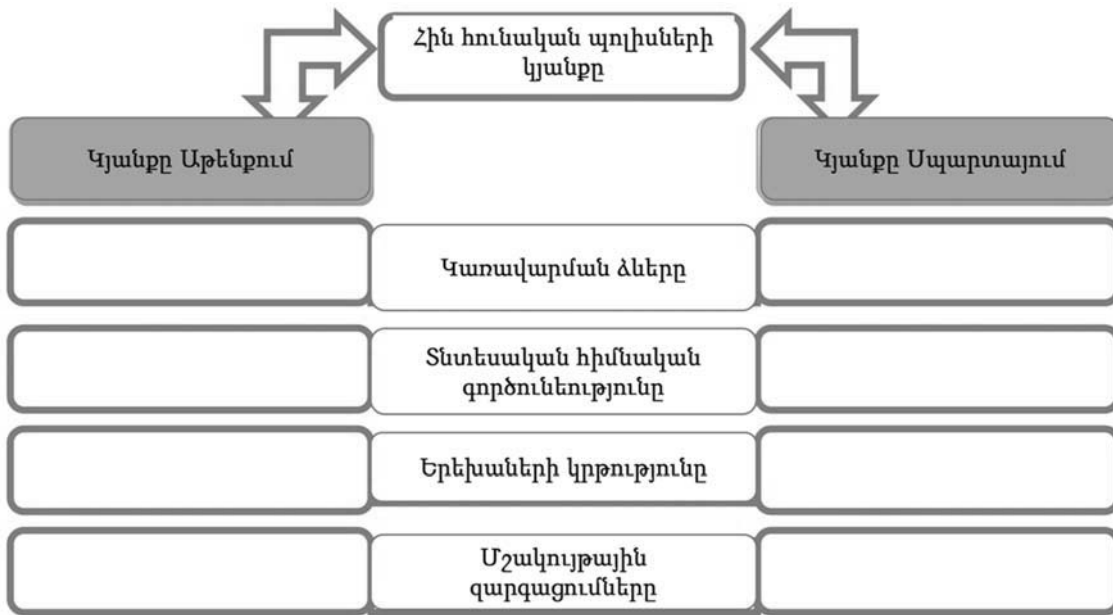
ՔԱՂԱՔ-ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԵՎ ԺՈՂՎՐԴԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԴՐՍԵՎՈՐՈՒՄՆԵՐԸ ՀԻՆ ՀՈՒՆԱՍՏԱՆՈՒՄ

Հանձնարարություն 1.

Ընթերցիր նյութը և օգտագործելով գրաֆիկական կազմակերպիչը համեմատիր հունական երկու պոլիսների կյանքը.

Կյանքը Հին Հունաստանի քաղաք-պետություններում

Հին հունական քաղաքակրթությունը սկսվել է մոտ 800 մ.թ. Հին Հունաստանի 150 քաղաք-պետություններից Աթենքն ու Սպարտան ամենաուժեղն ու ամենահայտնին էին, թեև երկու քաղաք-պետությունները շատ տարբեր էին մշակույթով և ապրելակերպով: Աթենքը գտնվում է Հունաստանի թերակղզու հարավային ափին, իսկ Սպարտան գտնվում է թերակղզու հարավային ներքին տարածքներում: Աթենացիները մշակեցին կառավարման իրենց ժողովրդավարական ձևերը, և քաղաքացիները Աթենքում կարող էին միանալ վեհաժողովին՝ քաղաքականությունը քննարկելու համար: Մյուս կողմից, սպարտացիները ղեկավարվում էին թագավորների և երեցների կողմից: Աթենացիները հիմնականում հողագործներ էին, ձկնորսներ, արհեստավորներ և առևտրականներ, մինչդեռ սպարտացիների մեծ մասը հողագործներ էին: Աթենքի երեխաներին դպրոցներ էին ուղարկում կրթություն ստանալու համար, սակայն Սպարտայի երեխաները վաղ տարիքում վերապատրաստվում էին՝ մարտերում կռվելու համար: Աթենացիները կրոնական մարդիկ էին և սիրում էին արվեստը, ուսումը, բայց սպարտացիները ռազմատենչ մարդիկ էին՝ հզոր բանակով:

Ամփոփիչ աշխատանք

Համեմատական էսսե

Հին Պարսկաստանի և Աթենքի կառավարություններ

Ուղղորդում. Օգտագործելով գրաֆիկական կազմակերպիչը, գրեք մի պարբերություն, որտեղ դուք կբացահայտեք Հին Պարսկաստանում և Աթենքում կիրառվող կառավարման տեսակները և բացատրեք, թե ինչով են այս կառավարությունները տարբերվում:

- Ձեր էսսեն պետք է ունենա հստակ բովանդակություն և եզրափակիչ նախադասություն:
- Դուք պետք է բացատրեք առնվազն երկու օրինակ, թե ինչպես էին կառավարությունները տարբեր:
- Ձեր յուրաքանչյուր պարբերությունը պետք է կազմի առնվազն 4 նախադասություն:

Նմուշի օրինակ.

Նախադասություն 1. Թեմայի նախադասությունը. մեկ նախադասությամբ ներկայացրեք, թե որն է էսսեի հիմնական թեման:

Նախադասություն 2. Առաջին օրինակը, որը ներկայացնում է կառավարությունների տարբերությունները:

Նախադասություն 3. Երկրորդ օրինակը, որով կառավարությունները տարբեր էին:

Նախադասություն 4. Եզրափակիչ նախադասություն:

Համեմատության նախադասությունների կառուցվածքը.

- Պարսկաստանում դրանք..., բայց Աթենքում դրանք...
- Մինչդեռ պարսկական կառավարությունը..., Աթենքի կառավարությունը...
- Պարսկաստանում..., սակայն Աթենքում...
- Պարսկական կառավարությունը... մինչդեռ Աթենքի կառավարությունը...
- Պարսկաստանում... ընդհակառակը, Աթենքում...

Գրաֆիկական կազմակերպիչ.

Հին Պարսկաստանի և Աթենքի կառավարություններ

Հարց	Պարսկաստան	Աթենք
Ինչպիսի՞ կառավարություն ունեին նրանք:	Բացարձակ միապետություն	Ուղղակի ժողովրդավարություն
Ո՞վ ուներ կառավարման բնագավառում ամենաշատ իշխանությունը	Բացարձակ միապետ (թագավոր)	Քաղաքացիները
Ի՞նչ էր պետք ունենալ կամ ով պետք է լիներ քաղաքացին, որպեսզի իշխանություն ունենար կառավարությունում	Թագավորը պետք է լիներ... - արական սեռի ներկայացուցիչ - լիներ թագավորական ընտանիքի անդամ	Աթենքի քաղաքացիները պետք է լինեին ... - արական սեռի ներկայացուցիչ - ծնված լինեին Աթենքում - երկու ծնողներն էլ ծնված լինեին Աթենքում - ունենային սեփական տուն կամ հող - լինեին առնվազն 20 տարեկան
Ինչպե՞ս են որոշումները կայացվել կառավարության կողմից:	Թագավորն էր կայացնում կառավարության բոլոր որոշումները. ոչ մի ընտրություն կամ քվեարկություն	Քաղաքացիները մասնակցում էին ընտրություններին և քվեարկում

Էսսեն ունի երեք հիմնական մաս.

Ներածություն
Հիմնական մաս
Ամփոփում

Անդրադառնանք յուրաքանչյուր մասի կառուցվածքին առանձին- առանձին:

Ներածություն

- **Մագնիս** – Առաջին նախադասությունը պետք է կառուցված լինի այնպես, որ անմիջապես գրավի ընթերցողի ուշադրությունը:
- **Կարևորություն, արդիականություն** – Այս նախադասության միտքը պետք է կապված լինի նրա հետ, թե ինչու՞ է կարևոր այս թեման, նաև՝ արդիական, այսինքն, ինչու՞ է այս թեման կարևոր մեր օրերի համար
- **Հեղազոտման հարցը** - Ներկայացնում ես քո աշխատանքի նպատակը, գրում ես հեղազոտման հարցը, այսինքն՝ բարձրացնում եք բանավեճային հարց: **Հիշե՛ք, ելնելով ձեր հեղազոտած թեմայից դուք կարող եք ձևակերպել ձեր հեղազոտման հարցը:**
- **Փաստեր** Հակիրճ՝ 2-3 նախադասություններով, ներկայացրու քո փաստը:

Հիմնական մաս

Այսպես կարելի է ներառել երեք պարբերություն: Հերթով անդրադառնում ես վերը նշված թեմաներին: Յուրաքանչյուր պարբերություն պետք է ունենա հերկյալ կառուցվածքը:

- **Առաջին պարբերություն** -
Թեմատիկ նախադասություն - ...
- **Փաստեր, ապացույցներ** - ...
- **Մեկնաբանություն** - ...
- **Անցում** - ...

Երկրորդ պարբերություն

- **Թեմատիկ նախադասություն** - ...
- **Փաստեր, ապացույցներ** - ...
- **Մեկնաբանություն** - ...
- **Անցում** - ...

Երրորդ պարբերություն

Թեմատիկ նախադասություն - ...

- Փաստեր, ապացույցներ - ...
- Մեկնաբանություն - ...

Եզրակացություն

- Կատարում ես արդեն առկա պարբերությունների մասին ամփոփ եզրակացություն:
- Եզրակացությունը պետք է կապ ունենա **թեզիսի** հետ:
- Եզրակացությունը պետք է կապ ունենա **հեղազոտման հարցի** հետ:
- Պետք չէ ներառել նոր տեղեկատվություն:

Վերջում անպայման նշել աղբյուրների ցանկը

Գնահատման սանդղակ

Չափանիշ	8-10	5-7	3-4	1-2
Հետազոտում	<p>.Դու ձևակերպում ես հետազոտության հարց, որը հստակ է /կամ կենտրոնացված/ և մանրամասնորեն ապացուցում ես դրա համապատասխան լինելը քո ընտրած հերոսին ուսումնասիրելու համար:</p> <p>.Դու հավաքում, կարդում և նշում ես համապատասխան, հավաստի, տարատեսակ տեղեկություններ քո հերոսի մասին՝ օգտվելով տարբեր աղբյուրներից</p> <p>.Դու մանրամասնորեն գնահատում ես հետազոտական գործընթացը և արդյունքները</p>	<p>.Դու ձևակերպում ես հետազոտության հարց, որը հստակ է /կամ կենտրոնացված/ և հիմնավորում ես դրա համապատասխան լինելը քո հերոսին ուսումնասիրելու համար:</p> <p>. Դու հավաքում, կարդում և նշում ես համապատասխան , հավաստի տեղեկություններ քո հերոսի մասին՝ օգտվելով մի շարք աղբյուրներից</p> <p>.Դու գնահատում ես հետազոտական գործընթացը և արդյունքները:</p>	<p>.Դու ձևակերպում ես հետազոտության հարց, որը հստակ է /կամ կենտրոնացված/ և մասամբ ես հիմնավորում դրա համապատասխան լինելը քո հերոսին ուսումնասիրելու համար</p> <p>.Դու հավաքում, կարդում և նշում ես հիմնականում համապատասխան տեղեկություններ քո հերոսի մասին՝ օգտվելով որոշ աղբյուրներից:</p> <p>.Դու տալիս ես հետազոտական գործընթացի և արդյունքների միայն որոշ կողմերի գնահատական:</p>	<p>.Դու ձևակերպում ես հետազոտության հարց, որը հստակ է /կամ կենտրոնացված/, որը սահմանափակորեն է հիմնավորում դրա համապատասխան լինելը քո ընտրած հերոսին ուսումնասիրելու համար:</p> <p>.Դու հավաքում և նշում ես սահմանափակ տեղեկություններ քո հերոսի մասին՝ օգտվելով սակավաթիվ աղբյուրներից:</p> <p>.Դու տալիս ես հետազոտական գործընթացի և արդյունքների սահմանափակ գնահատական:</p>
Հաղորդակցում	<p>.Դու լիովին ներկայացնում ես ճշգրիտ, հավաստի տեղեկություններ, գաղափարներ էսսեում, որը լիարժեք համապատասխանում է հասուն և կրթված լսարանին /ոճը գիտական է/:</p> <p>.Դու ամբողջովին համակարգում ես էսսեին համապատասխան տեղեկությունները, գաղափարները՝ ունենալով հետաքրքիր ներածություն, մտքի տրամաբանական շարունակություն, սահուն ընթացք, և դիպուկ եզրակացություններ:</p>	<p>.Դու հիմնականում ներկայացնում ես ճշգրիտ տեղեկություններ, գաղափարներ էսսեում, որը համապատասխանում է հասուն և կրթված լսարանին /ոճը գիտական է/:</p> <p>.Դու հիմնականում համակարգում ես էսսեին համապատասխան տեղեկությունները, գաղափարները՝ ունենալով ներածության, մտքի տրամաբանական շարունակության և եզրակացություններ, բայց ունես որոշ բացթողումներ:</p>	<p>.Դու էսսեում մակերեսային ես ներկայացնում տեղեկությունները, գաղափարները, որը մասամբ է համապատասխանում հասուն լսարանին /ոճը գիտական չէ/:</p> <p>.Դու որոշ չափով ես համակարգում էսսեին համապատասխան տեղեկությունները, գաղափարները:</p>	<p>.Դու սահմանափակորեն ես ներկայացնում տեղեկությունները, գաղափարները՝ գիտական ոճին ոչ համապատասխան</p> <p>.Դու սահմանափակորեն ես համակարգում տեղեկությունները, գաղափարները:</p>

<p>Քննադատական մտածողություն</p>	<p>.Դու մանրամասնորեն քննարկում ես ընտրված հերոսին: .Դու սինթեզում ես տեղեկություններ, որպեսզի հիմնավորես էսսեում ներկայացված հետազոտման հարցը՝ հավաստի և դիպուկ օրինակներով, պատմական փաստերով:</p>	<p>.Դու քննարկում ես ընտրված հերոսին: .Դու սինթեզում ես տեղեկություններ, որպեսզի հիմնավորես էսսեում ներկայացված հետազոտման հարցը՝ հավաստի օրինակներով:</p>	<p>.Դու վերլուծում ես ընտրված հերոսին: .Դու եզրակացություններ ես անում, որպեսզի հիմնավորես էսսեում ներկայացված հետազոտման հարցը:</p>	<p>.Դու սահմանափակ ես վերլուծում ընտրված հերոսին: .Դու սահմանափակ ես եզրակացություններ է անում հետազոտման հարցը՝ հիմնավորելու համար:</p>
---	--	--	---	---

Օգտագործված գրականություն

1. Համաշխարհային պատմություն: Դասագիրք 10-րդ դաս. համար, Ա.Ստեփանյան, Հ. Ավետիսյան, Ա. Քոսյան, Երևան, Զանգակ, 2013, 160 էջ:
2. <http://tert.nla.am/archive/armbook/dyucaznavep.pdf>
3. <https://historicalthinking.ca/historical-significance>
4. <https://www.historians.org/teaching-and-learning/teaching-resources-for-historians/teaching-and-learning-in-the-digital-age/the-history-of-the-americas/the-conquest-of-mexico/for-teachers/setting-up-the-project/historical-thinking-skills>
5. <https://ms.bellevilleschools.org/apps/classes/846442/assignments/>
6. https://www.getty.edu/education/teachers/classroom_resources/curricula/cyrus_cylinder/documents/cyrus_student.pdf